

Memòries del Programa de XARXES-I³CE de qualitat,
innovació i investigació en docència universitària.
Convocatòria 2018-19

Memorias del Programa de REDES-I³CE de calidad,
innovación e investigación en docencia universitaria.
Convocatoria 2018-19

Rosabel Roig-Vila (Coord.)
Jordi M. Antolí Martínez, Asunción Lledó
Carreres, Neus Pellín Buades (Eds.)

Memòries del Programa de Xarxes-I3CE
de qualitat, innovació i investigació en
docència universitària.
Convocatòria 2018-19

*Memorias del Programa de Redes-I3CE
de calidad, innovación e investigación
en docencia universitaria.
Convocatoria 2018-19*

Rosabel Roig-Vila (Coord.), Jordi M. Antolí Martínez, Asunción
Lledó Carreres, Neus Pellín Buades (Eds.)

Memòries de les xarxes d'investigació en docència universitària pertanyent al Programa Xarxes-I3CE d'Investigació en docència universitària del curs 2018-19 / *Memorias de las redes de investigación en docencia universitatira que pertenece al Programa Redes -I3CE de investigación en docencia universitaria del curso 2018-19*

Organització: Institut de Ciències de l'Educació (Vicerectorat de Qualitat i Innovació Educativa) de la Universitat d'Alacant/ *Organización: Instituto de Ciencias de la Educación (Vicerrectorado de Calidad e Innovación Educativa) de la Universidad de Alicante*

Edició / *Edición*: Rosabel Roig-Vila (Coord.), Jordi M. Antolí Martínez, Asunción Lledó Carreres, Neus Pellín Buades (Eds.)

Comité tècnic / *Comité técnico*: Neus Pellín Buades

Revisió i maquetació: ICE de la Universitat d'Alacant/ *Revisión y maquetación*: ICE de la Universidad de Alicante

Primera edició: / *Primera edición*: Novembre 2019

© De l'edició/ *De la edición*: Rosabel Roig-Vila , Jordi M. Antolí Martínez, Asunción Lledó Carreres & Neus Pellín Buades.

© Del text: les autores i autors / *Del texto: las autoras y autores*

© D'aquesta edició: Institut de Ciències de l'Educació (ICE) de la Universitat d'Alacant / *De esta edición: Instituto de Ciencias de la Educación (ICE) de la Universidad de Alicante*

ice@ua.es

ISBN: 978-84-09-15746-4

Qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra només pot ser realitzada amb l'autorització dels seus titulars, llevat de les excepcions previstes per la llei. Adreceu-vos a CEDRO (Centro Español de Derechos Reprográficos, www.cedro.org) si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra. / *Cualquier forma de reproducción, distribución, comunicación pública o transformación de esta obra sólo puede ser realizada con la autorización de sus titulares, salvo excepción prevista por la ley. Diríjase a CEDRO (Centro Español de Derechos Reprográficos, www.cedro.org) si necesita fotocopiar o escanear algún fragmento de esta obra.*

Producció: Institut de Ciències de l'Educació (ICE) de la Universitat d'Alacant / *Producción: Instituto de Ciencias de la Educación (ICE) de la Universidad de Alicante*

EDITORIAL: Les opinions i continguts dels resums publicats en aquesta obra són de responsabilitat exclusiva dels autors. / *Las opiniones y contenidos de los resúmenes publicados en esta obra son de responsabilidad exclusiva de los autores.*

**186. "Lingüística de Corpus i Mediterrània Intercultural:
investigació educativa per a l'aplicació de la Lingüística de Corpus en
entorns multilingües diacrònics. Aplicacions del MetaCorpus
CIMTAC."**

V. Martines;¹ J.M. Antolí Martínez;² E. Sánchez López;³ J.V. Garcia Sebastià;⁴ R. Lillo Sedano;⁵
C. Martínez Martínez;⁶ B. Montoya Abat;⁷ J. Martines;⁸ J.D. Martines Llinares;⁹ X. Escolano Marín;¹⁰

¹martines@ua.es

Dept. Filologia Catalana

Universitat d'Alacant

²jordi.antoli@gcloud.ua.es

Dept. Filologia Catalana

Universitat d'Alacant

³elena.sanchez@gcloud.ua.es

Dept. Filologia Catalana

Universitat d'Alacant

⁴josepvgs89@gmail.com

Dept. Filologia Catalana

Universitat d'Alacant

⁵charo.lillo@ua.es

Dept. Filologia Catalana

Universitat d'Alacant

⁶caterinamm91@gmail.com

Dept. Filologia Catalana

Universitat d'Alacant

⁷brauli.montoya@ua.es

Dept. Filologia Catalana

Universitat d'Alacant

⁸josep.martines@ua.es

Dept. Filologia Catalana

Universitat d'Alacant

⁹jmartinesllinares@gmail.com

Dept. Filologia Catalana

Universitat d'Alacant

¹⁰xenia.escolano@ua.es

Dept. Filologia Catalana

Universitat d'Alacant

¹¹jaumeponsconca@gmail.com

Dept. Filologia Catalana

Universitat d'Alacant

RESUM (ABSTRACT)

L'anàlisi del llenguatge literari dels clàssics de les lletres catalanes i de les traduccions de què han estat objecte al llarg dels segles i contemporànies ens poden proporcionar informacions molt interessants, lingüístiques i culturals. A més, ens poden ajudar a poder millorar el nostre coneixement sobre la història de la llengua, el canvi semàntic i la variació lingüística. Constituir corpus lingüístics (literaris i no literaris) amb perspectiva diacrònica i multilingüe ens pot ajudar a ampliar la perspectiva i, amb les eines informàtiques avinents, a poder datar els canvis semàntics (i el seu llinar). Es tracta de fer servir una metodologia interdisciplinària que té el valor afegit que s'hi apliquen, per als estudis diacrònics de la llengua catalana, mètodes i conceptes provinents d'altres àmbits de la lingüística.

Palabras clave:

Lingüística de Corpus, Metacorpus CIMTAC, Literatura Catalana Medieval, Diacronia.

1. INTRODUCCIÓ

1.1 Problema o qüestió específica de l'objecte d'estudi.

L'anàlisi del llenguatge literari dels clàssics de les lletres catalanes i de les traduccions de què han estat objecte al llarg dels segles i contemporànies ens poden proporcionar informacions molt interessants, lingüístiques i culturals. A més, ens poden ajudar a poder millorar el nostre coneixement sobre la història de la llengua, el canvi semàntic i la variació lingüística. Constituir corpus lingüístics (literaris i no literaris) amb perspectiva diacrònica i multilingüe ens pot ajudar a ampliar la perspectiva i, amb les eines informàtiques avinents, a poder datar

els canvis semàntics (i el seu llinar). Es tracta de fer servir una metodologia interdisciplinària que té el valor afegit que s'hi apliquen, per als estudis diacrònics de la llengua catalana, mètodes i conceptes provinents d'altres àmbits de la lingüística. No sols ens fixem en les unitats lèxiques, sinó que atendrem també a les solidaritats lexicosemàntiques que s'hi estableixen i a la morfosintaxi, especialment, a les locucions, les col·locacions i locucions, unitats fraseològiques en general [UFs]. Es tracta de poder descriure amb més precisió el que caracteritza l'estil d'autors cabdals, també a través de les traduccions de què han estat objecte. Així tindrem els elements per poder calibrar amb detall el que individua el llenguatge literari d'aquests autors/obres.

Vegeu el que hem explicat en Objectius Concrets, Fases, i Justificació i Contribució.

La base metodològica és eminentment de Lingüística de Corpus. Ens basarem en el CIMTAC (<http://www.ivitra.ua.es>): *Corpus Informatitzat Multilingüe de Textos Antics i Contemporanis*. És, de fet, un corpus fet de diversos *corpora*, és a dir, un *metacorpus*, que conté diversos corpus de la llengua catalana antiga, moderna i contemporània, a més d'un de llatí referit al Regne de València.

Desenvolupem la Xarxa en la línia de participació indicada específicament en la Convocatòria: “Estratègies i metodologies que fomenten l'ensenyament universitari multilingüe”.

1.2 Revisió de la literatura

Hem procedit a la revisió de la literatura i a establir un breu estat de l'art, en un tema molt interdisciplinari que té a veure no només amb biblioteques digitals, sinó també amb lingüística de corpus i estudis culturals (i multiculturalitat). Les aportacions precedents que més ens han estat referencials són: Vegeu infra 7. Referències bibliogràfiques.

1.3 Propòsits o objectius

1. Promoure el coneixement del patrimoni cultural de la Mediterrània (llengües romàniques i l'àrab) per part de l'alumnat mitjançant l'ús d'edicions (filològiques) i l'estudi de les traduccions que s'han realitzat d'una obra.
2. Analitzar, amb una finalitat pedagògica, traduccions multilingües d'obres clau de la producció literària, d'assaig, científica i d'idees de les diverses llengües i cultures de la Mediterrània.

2. OBJETIUS

1. Analitzar corpora lingüístics literaris i no literaris, lematitzats i diacrònics, i valorar-ne la potencialitat multilingüe des d'una perspectiva didàctica.
2. Desenvolupar tècniques per dissenyar i gestionar corpora multilingües interdisciplinars que siguin representatius dels seus contextos i significatius per a l'alumnat universitari.
3. Desenvolupar entorns per a la millora de la contextualització multimèdia de les versions originals i de les traduccions en corpora multilingües a fi de millorar el procés d'ensenyament-aprenentatge.

3. MÈTODE

3.1. Descripció del context i dels participants

Hem delimitat en concret el problema atés que, entre els estudiants universitaris, tenir un bon coneixement de les característiques de l'estil i aportació cultural dels clàssics literaris no rau (sols) en el fet de fer-ne glossa dels arguments. Considerem que cal conèixer amb i en detall les característiques de la morfosintaxi, del lèxic i de la semàntica amb que "carreguen" els seus tectos de significació i, alhora, els individúen, els fan únics o, simplement, exponents d'una tradició tipològica/genèrica i dignes fills dels seus respectius temps i en contrast amb altres tradicions culturals i lingüístiques.

Els participants són, quant als docents, investigadors especialistes en diacronía lingüística i cultural, i, a més, en lingüística de corpus. Es tracta d'un equip interdisciplinar.

Quant a l'alumnat, ens hem centrat en alumnat d'elles assignatures amb un concurs intens d'atenció a l'estructura interna de la llengua (catalana) i dels literats medievals:

- Literatura Catalana: Primeres grans obres (30021)
- Traducció General Espanyol-Català (32522)
- Català Oral (32521)
- Semàntica i Lexicologia Catalanes (30040)

3.2. Instrument / Innovació educativa

Propostes d'activitats d'anàlisi de lingüística de corpus i anàlisi d'obres literàries i de les traduccions de què han estat objecte s'han basat en:

- Biblioteca Digital Plurilingüe de la Mediterrània-IVITRA: http://www.ivitra.ua.es/new_autors.php
- El Metacorpus CIMTAC, desenvolupat al si de l'ISIC-IVITRA (UA):

En el desenvolupament dels corpora de l'ISIC-IVITRA i de les aplicacions informàtiques per fer-ne gestió i processament, el nostre equip ha intentat donar resposta a necessitats que no estaven satisfetes en altres iniciatives.

El CIMTAC és, de fet, un corpus fet de diversos corpora, és a dir, un metacorpus, que conté :

- *Corpus Informatitzat de la Gramàtica del Català Antic* (CIGCA).
- *Corpus Informatitzat de la Gramàtica del Català modern* (CIGCatMod).
- *Corpus Informatitzat Complementari del Català contemporani* (CICCatCo): referit a obres traduïdes i publicades per editorials valencianes en la dècada de 1990 i el que va del segle XXI. Aquest corpus té la vocació de ser complementari del CTILC.
- *Corpus Informatitzat Multilingüe del Català* (CIMulCat): complementari dels CIGCA, CIGCatMod i CICCatCO.
- *Corpus Documentale Latinus Valencie* (CODOLVA) --a cura del Prof. Juan Mesa—. ¹²

Vegeu : <http://84.127.230.137:6264/metaconcor/NewVersion/index.php>

Hem situat l'aportació del CIMTAC en el context de les aportacions d'altres corpus de referència en l'especialitat. Aquesta altres corpus són:

- el *Corpus des troubadours*, al si de l'IEC i de la Union Académique Internationale¹³.
- Quant a l'espanyol, el *Corpus de Referencia del Español Actual* (CREA)¹⁴ i el *Corpus Diacrónico del Español* (CORDE)¹⁵; des del primer trimestre de 2015, el

¹² Vegeu: <http://rua.ua.es/dspace/handle/10045/2372> [consulta: 10/06/2014].

¹³ <http://trobadors.iec.cat/>.

¹⁴ <http://www.rae.es/recursos/banco-de-datos/crea>

¹⁵ <http://www.rae.es/recursos/banco-de-datos/corde>

*Corpus del Español del Siglo XXI (CORPES XXI)*¹⁶, i el *Nuevo Diccionario Histórico del Español (CDH)*¹⁷, tots aquests al si de la Real Academia Española.

- Quant al català, en remarquem tres: *Corpus Textual Informatitzat de la Llengua Catalana (CTILC)*, a l'IEC, sota la direcció de J. Rafel¹⁸; un altre del català antic: *Corpus Informatitzat del Català Antic (CICA)*, sota la direcció de J. Torruella (UAB), M. Pérez-Saldanya (UV) i J. Martines (UA)¹⁹, i, quant a la coordinació del corpus, V. Martines (UA) –i participat per IVITRA, a partir de diversos dels projectes de recerca indicats en la nota 1– i, finalment, un tercer de diverses èpoques del català, que és, de fet, un *MetaCorpus: Corpus Informatitzat Multilingüe de Textos Antics i Contemporanis (CIMTAC)*.

En una taula es pot veure, en contrast, les potències de cada corpus:

corpus informatitzat	Selecció avançada d'obres	Anotació externa	Anotació interna		Cerques						Llistats			
			lematització	categorització	simples	complexes	per forma	per lema	per categoria	combinades	unimot	bigrames	trigrames	diccionari
CDH	X	X	X	X	X		X	X	X					
CORDE/CREA	X	X			X		X							
CORPES XXI	X	X	X	X	X	X	X	X						
<i>Corpus des Troubadours</i>					X									
CICA	X	X			X	X	X							
CTILC	X	X	X	X	X		X	X						
CIMTAC	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X

3.3. Procediment

Per als estudiants universitaris de disciplines lingüístiques i d'Humanitats, pot ser molt útil reconèixer, ubicar (en el lloc i en el temps) els canvis semàntics i la variació lingüística, amb perspectiva diacrònica i quant a clàssics lideris –per mor de la referencialitat que poden tenir per a la comunitat lingüística i cultural, en aquest cas la catalana, en el seu context mediterrani, ibèric i europeu. En aquests cas, el problema rau de la gran magnitud del “corpus” textual de que es tracta com a matèria primera d'anàlisi i estudi, augmentat exponencialment per les respectives traduccions a diverses llengües. En

¹⁶ <http://www.rae.es/recursos/banco-de-datos/corpes-xxi>

¹⁷ <http://www.rae.es/recursos/banco-de-datos/cdh>

¹⁸ <http://ctilc.iec.cat/>.

¹⁹ <http://www.cica.cat/>.

aquest cas és de gran utilitat fer servir les estratègies fornides per la lingüística de corpus.

Ens basarem en el CIMTAC (<http://www.ivitra.ua.es>).

- 1.1. Selecció i anàlisi d'edicions filològiques i traduccions fiables de patrimoni cultural de la mediterrània (llengües romàniques) [Objectius 1 i 2]
- 1.2. Selecció i anàlisi de corpora lingüístics literaris de clàssics en català i de les seues respectives traduccions, antigues i contemporànies. [Objectius 3 i 4]
- 1.3. Desenvolupament d'entorns per a la millora de la contextualització multimèdia de les versions originals dels clàssics i les traduccions com a recurs educatiu (universitari). [Objectiu 5]
- 1.4. Fer l'estudi de les traduccions de clàssics com a solc clau per a la difusió del patrimoni cultural. [Objectiu 6]
2. Comprovació empírica, a la fi de la fase 1.4 indicada.
3. A través de del CIMTAC, quantificació la validesa dels Objectius/Fases que hem descrit. i càlcul de representativitat lingüística.
4. Implementació de materials didàctics a partir del CIMTAC en les assignatures:
 - Literatura Catalana: Primeres grans obres (30021)
 - Traducció General Espanyol-Català (32522)
 - Català Oral (32521)
 - Semàntica i Lexicologia Catalanes (30040)
5. Avaluació de l'experiència mitjançant eines d'avaluació/qüestionaris específics per a l'alumnat.
6. Discussió i conclusions

4. RESULTATS

1. Hem concretat Selecció i anàlisi de corpora lingüístics literaris i no literaris d'obres clau del patrimoni cultural de la Mediterrània, per valorar-ne la potencialitat multilingüe.
2. Analitzar corpora lingüístics literaris i no literaris, lematitzats i diacrònics, i valorar-ne la potencialitat multilingüe des d'una perspectiva didàctica.
3. Desenvolupar tècniques per dissenyar i gestionar corpora multilingües interdisciplinars que siguin representatius dels seus contextos i significatius per a l'alumnat universitari.

4. Desenvolupar entorns per a la millora de la contextualització multimèdia de les versions originals i de les traduccions en corpora multilingües a fi de millorar el procés d'ensenyament-aprenentatge.

5. CONCLUSIONS

Considerem que aquest projecte pot contribuir eficaçment a la formació de l'alumnat universitari i a conèixer millor la història de la llengua catalana (també en relació amb les llengües de l'entorn, especialment aquelles a les quals han estat traduïts clàssics literaris en llengua catalana).

El projecte pot ajudar a fer perdre la por de l'alumnat a la formidable complexitat cultural, lingüística i històrica de la Mediterrània.

El projecte, a través de la traducció d'obres referencials del patrimoni cultural de la Mediterrània, pot millorar el coneixement de les claus de canvi lingüístic diacrònic.

El projecte, a través dels corpora lingüístics multilingües, pot ajudar a l'alumnat a veure en perspectiva ampla les metodologies interdisciplinars i les TIC per a l'estudi de la llengua.

El projecte pot contribuir a la formació de l'alumnat en lingüística de corpus en entorns multilingües.

6. TASQUES DESENVOLUPADES EN LA XARXA

PARTICIPANT DE LA XARXA	TASQUES QUE DESENVOLUPA
V. Martines	Coordinació de la xarxa. Recerca quant a Literatura Catalana Medieval i Estudis Mediterranis i traducció
J.M. Antolí Martínez	Recerca quant a Lingüística de Corpus
E. Sánchez López	Recerca quant a Lingüística de Corpus
J.V. Garcia Sebastià	Recerca quant a Lingüística de Corpus
R. Lillo Sedano	Gestió de la xarxa
C. Martínez Martínez	Recerca quant a Lingüística de Corpus
J. Martines	Recerca quant a Lingüística de Corpus
B. Montoya Abat	Recerca quant a Història de la Llengua
J.D. Martines Llinares	Recerca quant a Història de la Llengua

7. REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- Antolí Martínez, J. M. (2017). El verb semblar en català antic. *Caplletra. Revista de Filologia*, 62, pp. 205-229.
- Antolí Martínez, J. M. (2018). Les denominacions de la tarda en català antic i modern. *eHumanista/IVITRA*, 14.
- Martines, J. (2019). Presentació del monogràfic «La gramàtica del català de l'edat moderna. Un avanç». *Caplletra*, 66, pp. 115-119.
- Martines, J. (2017). [El condicional com a marcador epistèmic i evidencial en català antic: el condicional evidencial reportatiu amb verbs de dicció](#). *Zeitschrift für Katalanistik / Revista d'Estudis Catalans*, 30, pp. 19-51.
- Martines, J. & Martines, V. (eds.) (2018). L'edició filològica de textos catalans de l'edat moderna. Un estat de la qüestió especialment referit a la constitució del *Corpus Informatitzat de la Gramàtica del Català Modern*, *Notandum, Ano XXI, N. 48, setdez 2018 [ISSN 1516-5477]. Monogràfic con artículos: "Introducció: L'edició filològica de textos catalans de l'edat moderna.", Josep Martines & Vicent Martines (UA, ISIC-IVITRA / IEC); "El procés de constitució del Corpus Informatitzat de la Gramàtica del Català Modern (CIGCMod). Objectius, criteris i avaluació", Jordi M. Antolí Martínez; "Tipologies textuais de manuscrits mallorquins (1600-1833). Primera relació Gabriel Ensenyat Pujol", Textos editats de l'edat moderna a les Illes Balears (1601-1832), Joan Miralles i Monserrat; "L'edició de textos valencians (1601-1832)", Eulàlia Miralles & Vicent J. Escartí; "Edicions de textos literaris i didàctics de l'Edat Moderna a Catalunya (1601-1832)", Albert Rossich; "Panorama històric de la constitució de corpus: orígens, consolidació i expansió", Elena Sánchez López.*
- Martines, J. (2018). Canvi lexicosemàntic: *salpuscar* 'esquitar' i variants, un petit enigma. *SCRIPTA. Revista internacional de literatura i cultura medieval i moderna*, núm. 12, pp. 103-131.
- Martines, J. (2018). Entre la morfologia, la semàntica i la pragmàtica: el condicional evidencial reportatiu amb verbs de percepció en català antic". *Anuari de filologia*.

Estudis de lingüística, núm. 8, pp. 259-285.

Martines,V. (2017). The Initiation Power of the Mediterranean Sea in ‘Tirant Lo Blanch’ as a matter for new sources from Classical Historians to explain Facts of the Middle Ages”. *Imago temporis: medium Aevum*,11, pp. 299-328.

Martines,V. (2018). Identitats literàries que milloren les reals. Mimesi i historiografia: lligams entre cavalleria literària,historiografia i espais en la (de)construcció de la identitat en les lletres catalanes medievals. *Zeitschrift Fur Katalanistik*,31,pp. 35-66. ISSN 0932-2221.

Sánchez-López, E.; Martos, J.L. (2016): “Vers una teoria general de la traducció de la variació lingüística”, *Studia Iberica et Americana. Journal of Iberian and Latin American Literary and Cultural Studies* 3, pp. 2-5.

8. REFERÈNCIA BIBLIOGRÀFICA DE LA PUBLICACIÓ CIENTÍFICA DE MEMBRES DE LA XARXA PUBLICADA O EN PREMSA QUE COMPLEMENTA

Martines, V. From Corpus Lingüistics to improve the knowledge of Iberian and Mediterranean Literary Romance Classics. A proposal from a Research on Higher Education”, *IJERI-International Journal of Educational Research and Innovation*, 19 (2020) [en premsa]

FITXA DE LA REVISTA SEGONS “MIAR”: <http://miar.ub.edu/issn/2386-4303>

IJERI : INTERNATIONAL JOURNAL OF EDUCATIONAL RESEARCH AND INNOVATION

País:

[Espanya](#)

URL:

<http://www.upo.es/revistas/index.php/IJERI>

Àmbito:

[EDUCACIÓN](#)

Campo académico:

[EDUCACIÓN EN GENERAL](#)

Entidad académica:

[Universidad Pablo de Olavide](#)

Indizada en:

[Emerging Sources Citation Index](#), [DOAJ](#), [DIALNET](#)

Evaluada en:

[Directory of Open Access Journals](#)

[ERIHPlus](#)

[LATINDEX. Catálogo v1.0 \(2002 - 2017\)](#)

[LATINDEX. Catálogo v2.0 \(2018 - \)](#)

Políticas OA:

[Dulcinea](#) color Azul, [SHERPA/RoMEO](#) color green

ICDS:

ISSN: 2386-4303

Está en índices de citas (Emerging Sources Citation Index) = +3.5

Está en una base de datos de indización y resumen o en DOAJ (, DOAJ) = +3

Antigüedad = 5 años (fecha inicio: 2014)

Pervivencia: $\log_{10}(5)$ = +0.7

ICDS = 7.2